

בענין חיסון
Vaccination in Halacha

תשע"ה

YESHIVA UNIVERSITY
TORAH MITZION
KOLLEL OF CHICAGO

פרשת ואתחנן (כו)
 ויתעבר ה' בי. והיה
 ויעשה מדין מפני כחש
 בחילים סי. כי לפענכס.
 המ' רפה: (ה) לעשות כן.
 גלגל בס'ן לא במערך ומלת
 כן בוקר קטן לא נמשטא ושק
 חו' מלי פוס גבר חכס בעל
 אית: (ט) מלבבך. הלמד
 וטשה: (יד) בעת הנוא.
 המא כתיב מא' וקר בודק
 בכל ספרים כ"י מדייקים וגם
 דרשם ישן ועין מ"ש ב'
 דרש: (פז) פון תשתחון.
 נס"ס הקדמא כתיב לא כפ"א
 (יש) וראית את השמש.
 הא"י בעיא:

ולא תגרעו ממנו לשמור את מצות יהוה אלהיכם
 אשר אנכי מצוה אתכם: עיניכם הראות את אשר
 עשה יהוה בעל פה עור כי כל-האיש אשר הלך
 אחריו בעל-פיהו השמידו יהוה אלהיו מקרבה:
 ואתם הדברים ביהוה אלהיכם וזיים פלכם היום:
 [ענין] ראה וכפדתי אתכם וזקים ומשפטים כאשר עני
 יהוה אלהי לעשות פן בקרב הארץ אשר אתם
 באים שמה לרשתה: ושמרתם ועשיתם כי הוא
 זוכמתכם ובינתכם לעני העמים אשר ישמעון
 את כל-הזקים האלה ואמרו רק עם-זוכם ונזון
 הגוי הגדול הזה: כי מי-גוי גדול אשר-לו אלהים
 קרבים אלו כיהוה אלהינו בכל-קראנו אלו: ומי
 גוי גדול אשר-לו זקים ומשפטים צדיקים ככל
 התורה הזאת אשר אנכי נתן לפניכם היום: רק
 השמר לך ושמר נפשך מאד פן-תשכח את
 הדברים אשר-ראו עיניך ופנדיסורו מלבבך כל
 ימי נעור והודעתם לבגור וכבג בניה: יום אשר
 עמדת לפני יהוה אלהיו בזורב באמר יהוה אלו
 הקהל-לי את-העם ואשמעם את-דברי אשר
 ילמדון ליראה אתי כל-הימים אשר הם זיים על
 האדמה ואת-בניהם לכפודון: ותקרבו ותעמדון
 תנות החר והחר בער באש עד-לב השמים
 ושר ען ושרפל: וידבר יהוה אליכם מתוך האש
 קול דברים אתם שמעים ותמונה אינכם ראים
 וזלתי קול: ויצר לכם את-בריתו אשר עוה אתכם
 לעשות אשרת הדברים ויכתבם על-שני לוחות
 אבנים: ואתי עוה יהוה בעת ההוא כלמד אתכם
 זקים ומשפטים לעשותכם אתם בארץ אשר
 אתם עברים שמה לרשתה: ושמרתם מאד
 קנשיתכם כי לא ראיתם כל-תמונה כיום דבר
 יהוה אליכם בזורב מתוך האש: פן-תשוחתון
 ועשיתם לכם פסל תמונת פל-סמל תבנית זכר
 או נקבה: תבנית פל-בהמה אשר בארץ תבנית פל-
 אפור כנף אשר העוף בשמים: תבנית פל-רמש
 באדמה תבנית פל-דגה אשר-במים מתנות לארץ:
 ופן-תשא עיניך השמימה וראית את-השמש ואת
 הירח ואת-הכוכבים כל צבא השמים ונדחת
 והשתחית להם ועבדתם אשר זולק יהוה אלהיך
 אתם לכל העמים תנות כל-השמים: ואתכם
 לקחו יהוה ויעא אתכם מכור הברזל ממצרים
 להיות לו לעם וזולה כיום הזה: ויהוה התאנף
 בי על-דברכם וישנע לבלתי עברי את-הירדן

שיטה מק

אנכי הם כתיב אשר יהוה, שם לב להתולפת העמים באשר אנכי לקחו. ה. (ה) בקרב
 הארץ אשר אתם באים שמה לרשתה: בודעה לו תמצא לקמן: (יד) [בארץ]
 אשר אתם עברים שמה לרשתה: וסונה מהם (כח) [בעל הארץ] אשר אתם
 עברים את-הירדן שמה לרשתה: (ו) או [לעשות בארץ] אשר אתם עברים
 שמה לרשתה, כל האמור הוא וזקא לגבי דמישת "אשר אתם", וסימנם: "אשר אתם" שקדמה
 לו חיתב "בארץ" טעמו למטה, ובאחד כתיב "מעל הארץ" טעמו למעלה. ו. (ו) ושמרתם
 ועשיתם שנה בטעמי מחברו סבסון: (ה) כטו ושמרתם לעשות. ז. (ז) את וסם
 כתיב רק. ח. (ז) אשר-לו אלהים ובסמך כתיב (ח) אשר-לו - [זקים
 ומשפטים]. ט. (ז) [אשר] ילמדון הלמד בשוא נת, ובחברו שם הא

אין עומדין פרק חמישי ברכות

ברכות
8
ב

גדולה תפלה יותר ממעשים טובים. ככלל תפלה שהרי משה רבינו ט"ה אף על פי שהיו בידו מעשים טובים הולך לתפלה:

בל המאריך בתפלתו ומטיין נה. פירוש שמלפניו שבתא בקשתו לפי שכוון בתפלתו. חימה דהכא משמע דטיין תפלה לאו מעליותא הוא וכן משמע פ' הרואה (לקמן נה) ג' דברים מזולתין עונותיו של אדם וקאמר עיין תפלה. ולא כן משמע ו'א"ר אלעזר דבר אלי וסמך ליה עליה דבריהם ראש הפסגה: ו'א"ר אלעזר גדולה העניות יותר מן הצדקה מאי טעמא זה בגופו וזה בכמונו: ו'א"ר אלעזר גדולה תפלה יותר מן הקרבנות שנא' כ'מה לי רוב זבוחים ובחייבי ישיבה ובפרששם כפיכס (ה) א"ר יוחנן * * * כל כהן שהרג את הנפש לא יישא את כפיו שנא' ויריכם דמים מלאו: *א"ר אלעזר מיום שחרב בית המקדש נגעלו שערי תפלה שנאמר גם בימינו אועק ואשוע שתי תפלותי ואע"פ שישערי תפלה נגעלו שערי דמעה לא נגעלו שנאמר ש'שמעה תפלותי ה' ושועתי האוינה אל דמעתי אל תחרש רבא לא גזר תעניתא ביומא דעיבא משום שנא' סבותה בענין לך ישיבה מעבור תפלה: ו'א"ר אלעזר מיום שחרב בית המקדש נפקה חומת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים שנא' ואתה *קח לך מחבת ברזל ונתתה אותה קיר ברזל ביניך ובין העיר: א"ר חנין א"ר חנינא כל המאריך בתפלתו אין תפלתו תורת ריקס מנא לן ממשע רבינו שנא' ואתפלל אל ה' ובתיב בתריה וישמע ה' אלי גם בפעם ההיא איני והא *א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל המאריך בתפלתו ומטיין בה סוף בא לידי כאב לב שנא' תוחלת ממושכה מחלה לב מאי חקנתיה יעסוק בתורה שנא' ועץ חיים תאווה באה ואין עץ חיים אלא תורה שנאמר עץ חיים היא למחויקים בה לא קשיא יהא דמאריך ומטיין בה הא דמאריך ולא מעיין בה א"ר חמא בר' חנינא אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל שנאמר קוה אל ה' חוק ויאמץ לבך וקוה אל ה': ת"ר ארבעה צריכין חווק ואלו הן תורה ומעשים טובים תורה ואמץ במעשים טובים תפלה מנין שנא' קוה אל ה' חוק ויאמץ לבך וקוה אל ה' דרך ארץ מנין שנא' חוק ונתחוק בעד עמנו וגו': ותאמר ציון עובדי ה' וה' שכחני היינו עוובה היינו שכוחה אמר ר"ל אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אדם נושא אשה על אשתו ראשונה וזכר מעשה הראשונה אתה עובתני ושכחתי אמר לה הקב"ה בתי י"ב מילות בראתי ברקיע ועל כל מול ומול בראתי לו שלשים חיל ועל כל חיל וחיל בראתי לו שלשים לגיון ועל כל לגיון ולגיון בראתי לו שלשים רהמון ועל כל רהמון ורהמון בראתי לו שלשים קרמון ועל כל קרמון וקרמון בראתי לו שלשים גסמרא ועל כל גסמרא וגסמרא תליתי בו שלש מאות וששים וחמשה אלפי רבוא כוכבים כנגד ימות החמה וכולן לא בראתי אלא בשבילך ואת אמרת עובתני ושכחתי ה' התשכח אשה עולה אמר הקב"ה כלום אשכח עולות אילים [א] ופסרי רחמים שהקרבת לפני במדבר אמרה לפני רבש"ע הואיל ואין שכחה לפני כסא כבודך לפני כסא כבודך לפני כסא כבודך לוי מעשה העגל אמר לה גם אלה תשכחנה אמרה לפני רבש"ע הואיל לפני שכחה לפני כסא כבודך לפני כסא כבודך לוי מעשה העגל אמר לה ואנכי לא אשכחך זה דהיינו ד'א"ר אלעזר א"ר ארשיאי מאי דכתיב גם אלה תשכחנה זה מעשה סיני אמר לה ואנכי לא אשכחך זה מעשה סיני: חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת: מנא הני מילי א"ר יהושע ב"ל אמר קרא אשירי יושבי ביתך ואמר ר' יהושע ב"ל המתפלל צריך לשהות שעה אחת אחר תפלתו שנא' א"ר צדיקים יורו לשמך ישבו ישרים את פניך תניא נמי הכי המתפלל צריך שישעה שעה אחת תפלתו ושעה אחת אחר תפלתו קודם תפלתו מנין שנא' אשירי יושבי ביתך לאחד תפלתו מנין דכתיב אך צדיקים יורו לשמך ישבו ישרים את פניך תני רבנן חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין שעה אחת וחורין ושוהין שעה אחת וזכי מאד ששוהין השע שעות ביום בתפלה תורתן היאך משחמרת ומלאה אתן היאך נעשית אלא מתוך שחסידים הם תורתם משחמרת ומלאה אתן מתברכת: אפילו יהמלך שואל בשלמי לא ישיבו: אמר רב יוסף הלא שנו אלא למלכי ישראל אבל למלכי עברים פוסק מוחיבי המתפלל וראה אנם בא כנגדו ראה קרן בא כנגדו לא יהא מפסיק אלא מקצר ועולה לא קשיא הא ד'אפשר לקצר (*יקצר ואם לאו פוסק) ת"ר מעשה בחסיד: אחר שהיה מתפלל בדרך בא שר אחד ונתן לו שלום ולא תחזיר לו שלום המתין לו עד שסיים תפלתו לאחד שסיים תפלתו א"ל ריקא והלא כתוב בתורתכם ד'ק השמר לך ושמור נפשך וכתוב ונשמרתם מאד לנפשותיכם כשנתת לך שלום למת לא תחזיר לו שלום אם הייתי תחתך ראשך בסיוף מי היה תובע את דמך מירי א"ל המתין לי עד שאפייסך בדברים א"ל אילו היית עומד לפני מלך בשר ודם ובא חברך ונתן לך שלום היית מחזיר

עלם ראש פפפפ. בדבר תפלה זו נתייחיה להראותך תורה: ובפרששם כפיכס. אי לאו גדולה תפלה כיון דאמר למה לי רוב זבוחים למה לי סו ובפרששם הא אפילו זבוחים לא ניתא ליה: אל תחרש. מדלא (ב) כתיב את דמעתי תראה ש"מ נראית היא לפני ואין תורה אור לר"ך להתפלל אלא שתקבל לפני: ונתפס ארופס קיר ברזל. סיון למחילת ברזל המפסקת בינו לבנים: ופטיין כס. מנפה שפסטה בקשתו על ידי הארבעת סוף שאינה נעשית ומלאה תוחלת ממושכה חס ויהא כבד לב כשארם מלפני ואין תאווה באה: תוחלת. לשון חלוי ותחנה: ופץ חיים פאוס באה. סופו של מקרא הוא: קוס. והתחוק ולא תמשך ידך אלא חזר וקוה: לרביין חווק. שיתחוק אדם כהן תמיד בכל כחו: דרך ארץ. אם אומן הוא לאומנתו אם סוחר הוא לסוחרו אם ארץ למלחמה הוא למלחמתו: שלשים חיל. ראשי גייסות וחבורות חלוקות: לגיון וקרמון ופסמרא. שמתשל סדרה כגון שלמון וקרבנות: גם אלס. מעשה העגל ש'אמריו אלה אלהיך ישראל (שמות לב): ואנכי ופ מעש פני. שנאמר זו אנכי ה' אלהיך (שס כ): יושבי ביתך. והדר יהלון: יורו לשמך. והדר ישובו ישיבים את פניך: פשע שעות. לשש תפלות: תורפס משחמרת. כחוק לבס שאין תלמודם משחמרת: אכל למלכי עובדי פוסק. שלא יהרגו: פא דאפשר כגון כקולר. כגון כסמוך לגמור תפלתו: אכל

[ע] חס
סנהדרין ג
וכן בחוס
דיכמות
ד"ה שאלת

כן אדם
לך

לקמן נס.

שס ג

הגלים ס

יהושע א

שמואל ב
שערי

שס

שס

שס

הגלים סד

שס קא

דכיסוד

בר א"ר יוסף ס"ו מילי
תפלה הלכך נ סמך
ס"ך כטו"ש א"ר ס"י
קמט ט"ף לה:
כה ב' וט"ש א"ר ס"י
לח ט"ף ס:
כו נ ט"י פ"ד מילי
תפלה הלכך נ סמך
ט"ן יט טור וט"ש א"ר
ס"י נ ט"ף ס:
כז ר ה ט"י פ"ו ס
ל ט פמנ ט"ש טור
וט"ש א"ר ט"ן קר
ט"ף ס:
כח ו ט"י ט"ש ט"ש
ט ט"ף ס:
כט ו ט"י ט"ש ט"ש
ט ט"ף ס:

י"מ ט.
[וע"פ חוס' שנה קומ:
ונכ"פ ט"ו וז"כ קסד:]

רב נסים גאון

אפילו תפלך שאל
בשומי לא
אשיבו. ורשני טור
בתוספתא הותב אר
הש א"ר הפך שאל
בשלוש לא ישיבו היה
כותב ה' א' ו' שמת
כיון שנבר אחר מוח
כשיב שאלת שלום
ויתא לא בריתא
במראה דבני מערבא
דמריקין: והגו רבנן
מעשה בחסיד אחר
שהיה מתפלל בדרך אית
בבא קמא כפ' ט"ו
(דף קג.) כל מעשה
בחסיד אחר איני אלא
ר' יהודה בן בבא א'
ר' יהודה ב' אילעאי
ואתא דמותה בחסידה
(דף טו.) בפרק יש
בקרבנות החבור:
ל' לעשת

הגרות הב"ה
(ה) נ"מ שאלת ונפרסס
כפיכס וגו' וירכס
דמי: (ב) רש"י ד"ה
ל' תתס מדלא. ל'כ
ונכ"מ דף רע ס"י נכ"מ
ע"ס:

הגרות הגר"א
(ה) כ"פ עולות (אילים)
ת"מ וז"כ חס"ס:

גליון הש"ס
נ"מ מ' כן סה"ג.
כמה מוסריב
ז"ל וכן בחוס' יבנות
(דף נ.) ד"ס שנתמ. וע'
כח"ש סוף פק' ו'
דכיות: תוס' ד"ס
גדולה וכו' נלח תפלה.
וע' פסנת מהרש"ם
תלח ס"י ל':

[כך חלס' א' תוא דלא
אשר לקצו אשר לקצר
בקר ווי לא מפסיק]

5

אגרות

אבן העזר

משה

כא

וראי לזה מקדושין דף ס"ז ע"ב שאמר מה אחות אשה מיוחדת שהיא ערוה וחייבין על זדונה כרת שלכאורה מה כוונתו בשם ערוה וצריך לפרש שכוונתו כדבארתי שכל האיטור הוא מחמת שהיא ערוה שהתורה קראתו בשם ערוה וזה אסרה ולכן חושב זה לפרט מיוחד (ועיין בדברות משה ליבמות פ"ג ס"י כ"ו). וא"כ נמצא שאחות אביו בלא שם ערוה לא היתה בכלל האיטור אך שליכא זה במציאות וא"כ קודם מ"ת שעדיין לא נקראו בשם עריות אין שייכות כלל להאיטור דאחות אביו וכדומה באופן שהיו קודם מ"ת שלא היו בשם ערוה אף עתה אם היו מציאות כזה. ודומה זה למקום מקדש שאף שאחר שהוקדש אסור לבא לשם זר וטמא מ"מ קודם שהוקדש לא היו שייך כלל שיוהרו בזה כיון שעדיין לא הוקדש ואינו שייך כלל לאיטור ביאה דמקדש. וכ"כ הכא שאף שאחר שנקראו בשם ערוה הן באיטור כרת מ"מ קודם שנקראו בשם ערוה לא היו שייכות כלל להאיטור ולא היו שייך שום זמירות בזה ולכן נשא עמרם אחות אביו והיו הזרע מיוחסין היותר מובהרין והיותר קדושים בעולם.

ידידו מוקירו

משה פיינשטיין

סימן י

אם יש לבדוק למחלת טיי סאכס קודם הנישואין

י"ח אדר השני תשל"ג

למע"כ החני כבני הרב הגאון מוהר"ר מיטה דוד טענדלער שליט"א.

הנה בדבר הילדים שנולדו שלפי הטבע חיים זמן קצר כשנתיים ושלוש ומתים הנקרא טייסאכס והם נולדים מאב ואם ששניהם יש להם סבה זו שאף שאין זה חסרון להם בעצמם אירע שנולדו מזה ילדים כאלה. ואם יש זה רק לאחד מהם לא אירע זה, ויש לידע זה מבדיקה בהדם של האיש והאשה, אשר אז כשידע הבחור או הבתולה שיש להם חסרון זה יראה ליקח לאשה בתולה כזו שאין בה חסרון זה, והבתולה שיש בה חסרון זה תראה להנשא לבחור שאין בו חסרון זה, ורוצים לידע דעתי העניה אם מן הראוי להבחור או להבתולה להשתדל לידע זה, ואם טוב לידע בזה אם לעשות בדיקה זו בקטנותם או רק כשיגיע זמנם להנשא, ואם לעשות זה באופן פרסום או בצנעא, עיינתי בזה וזהו הנראה לע"ד כי אף שהוא מיעוט קטן ילדים נולדים

לפסולין ומטעם פסולי י"כ יפרש הרמב"ם בגמ' כי נאמר וגם קשה טובא וזו הוא כפני שכהנות כהנים וא"כ אין כאן שנקל מחמת זה באשה ו גם מזרים וצ"ג טעם זרמב"ם א"ש כפשוטו. ם ג"כ סובר כהראב"ד ד"א יהי נזדיק לזיון במספחה שנתערב בה ויה לכהן שמפרש הכ"מ בבת וכתב אח"כ וה"ה או ממזר דאי שאסת צור אחת היא. והא כיון ר' גם לישראל. איברא זב"ם סובר דגם לישראל זן מוכח כדפירשתי דאף ז לישראל ורק לכהונה

אשר כשנודע ה"ה לממזר י"א דערוה אופרת אלא יאתו ערוה

וכרחין לומר דבגדלותו שנולדו מעריות קודם כלו טוב ליאסר בשעת ז האיטור גם קודם מ"ת הולדות ואף המעוברות זרו משום דבעת העברה ז אבל לאופן א' שאין ז וא"כ מסתבר שיאסר ימאה דע"ה ברגל ועוד ישיי שסובר כאופן א' רק לרגל משום שנגיעה לל הנגיעה בעולם אבל ז לאוסרו אף בגדלותו וסרו. וא"כ קשה עדיין ם קצת יקשה גם לאופן ה"י נחשב יחוסם גרוע וע גם מפורש שיוחס הא ילפינו פסול ממזר עריות שאני משאר עיקרא נמי ה"י מין זה עתה בשעת מ"ת ניתן וכדומה לא נאסרו מין ולא מצד שעשאן תורה ז אלו שהן בשם ערוה

כאלו ושייך לומר על זה הקרא דתמים תהי. עם ה' אלקיך וכפרש"י בחומש שם שכתב התהלך עמו צממימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתדות, מ"מ כיצ שעתה נעשה זה באופן קל לבדוק יש לדון שאם אבי בודק את עצמו הוא כסגירת העינים לראות מה שאפשר לראות, ומכיון שאם ח"ו אירע דבר כזה הוא להורי הילד צער גדול מאד מן הראוי למי שצריך ליכא אשה לבדוק את עצמו. ולכן טוב לפרסם הדבר ע"י עתונים ואופנים יידיעו העולם שאיכא בדיקה כזו.

אבל ברור ופשוט שצריך להעשות הדבר בצנעא שלא ידע בחור אחד מחברו ובתולה אחת מבורתה, וגם הרופא אשר יעשה אצלו הבדיקה לא יגלה לשום איש כי אף שהרופאים מעדיין שאם יקח אשה שאין בה חסרון זה וכן כשהיא תקח איש שאין בו חסרון זה אינו כלום לא יאמינו הרבה בני אדם ולא יוכלו להשיג שידוך שלכן צריך הדבר להיות בצנעא, ולכן לא טוב הדבר לעשות בקבוץ רב כמו בישיבת ובתי ספר וכדומה.

וגם כפי שידוע כחות הנפש כרוב בני אדם סובלין הרבה מהעצבים שלהם שנקראו „נערוון“ המצייר להאדם דבר קטן לגדול וחשט קטן לחשט גדול כפרט במדינה הזאת כידוע, שלכן ח"ו לעשות בדיקה זו לבחורים צעירים שעדיין אין חושבין בענין נישואין והרוב הוא שעד עשרים אין חושבין בזה ואף לדבר אליהם כלל בענין זה. וגם לכד זה מכיון שהדב צריך להיות בצנעא שלא ידעו אחרים מזה, הוא דב קשה מאד לפני בתורים צעירים להיות בעלי סוד זה יזיק לעצמן ולאחרים. ובתולות שדרכן להנשא כשהן צעירות אין לעשות בדיקה זו לפחות מבת שמונה עשרה שנה, ואם יודמן בבחור אחד או בתולה אחת ירצו להנשא קודם הרי הוא מיעוטא דמיעוטא שאין לחוש לזה וגם מכיון שהדבר נחפרסם הרי יותר נוטה שידעין מזה.

ובענין הקרן (פאנד) לזה שהוא מנכרים ומיהודים שאינם שומרי תורה שיש להם שיטה אחרת שעושין הפלה להעובר שנבדק והוא ולד כזה, שזה הוא דבר אסור שרופאים שומרי תורה לא יעשו דבר אסור כזה אינו רואה צורך ותועלת לרופאים שומרי תורה שיהיו ג"כ שייכין לקרן, ואם יש צורך ותועלת לענין דברים המותרים ליכא בזה איטור, אך יוהרו שלא יראה שגם הרופאים שומרי תורה מסכימים להתיר הפלת עוברים, אבל כל מה שאפשר שהרופאים שומרי תורה לא יהיו שייכין להם הוא טוב ביותר.

חותנך כאביר, אוהבך בלוי"ב,

משה פיינשטיין

זדים
 יתלו
 זרם
 איך
 זבד
 זאים
 זורה
 זאה
 זרש
 זורה
 זן
 זחיל
 זמש
 זן
 זכר
 זאת
 זלא
 זמות
 זרבי
 זושש
 זחס
 זמיד
 זניה
 זקד
 זראה
 זרמ
 זרנ
 זבל
 זגמ
 זשימן
 זשות
 זוא
 זרפא
 זנאחי
 זגראה
 זרונו
 זו
 זפעל
 זורדת
 זרב
 זמור
 זומה
 זיע
 זיעב
 זס
 זמאד
 זסאר
 זכה
 זשן
 זללו
 זשיס
 זמוך

6

לשבת הצאה, וכגון דלמדוהו לשמות קס זה לתמינא יומי, ויומא קמא שבתא, מהו דתימא לעכבינהו עד לאורתא כי היכי דלא ניחול עליה מרי שבתא, קמשמע לן: ז מפקחין עליו. מופרין את הגל ומחפשין אחריו. ואם צדקו עד חוטמו, בין מלמעלה למטה, בין מלמטה למעלה, ולא מצאו בו נשמה, צידע שהוא מת ושונ און מפקחין עליו דכתיב (בראשית ו') כל אשר נשמת רוח חיים באפיו: מוצאוהו חי מפקחין עליו. לא נצרכה אלא שראו בו שאי אפשר שיחיה אלא חיי שעה ומת. הוא מת, קמשמע לן דמפקחין עליו בשביל אותן חיי שעה: מת אין מפקחין עליו. הא קא משמע לן דאפילו לדברי האומר מזילין את המת מפני הדליקה, צהא מודה דאין מפקחין. דגבי דליקה המירו לטלטל המת ולהוציאו, דאי לא שריח ליה אחי לכזווי מתוך שאדם צהול על מתו. אבל הכא אי לא שריח ליה לפקח את הגל מאי אית ליה למעבד דמהוי איסורא דאורייתא דגברי הא מקמי הא: ז חטאת ואשם ודאי מבפרים. עם התשובה. ולא חש התנא להזכירה, דמסתמא כשהוא מציא חטאתו ואשמו כבר עשה תשובה, שאם לא היה מתחרט לא היה מציא קרבן: אשם ודאי. כגון אשם גזילות ואשם מעילות:

ולא שימות צהם פי' רש"י אשר יעשה אוחס האדם המנות שיהיה צהם ודאי ולא שיכא בעשייתם [לצא] לירי ספק מיתה אלא מחללין על הספק. הכי מסיק בגמרא דף פ"ה ע"ב: ז ספק הוא שם וכו'. מפרשין בגמרא דהכי קאמר דלא מבעיא ספק הוא שם ספק אינו שם דאס איחיה חי הוא מפקחים עליו. אלא אפילו ספק חי ספק מת מפקחים עליו. ולא מבעיא ספק חי ספק מת דאס ישראל הוא. אלא אפילו ספק כותי ספק ישראל מפקחין עליו. וכמו החוספת דהיינו טעמא דאין הולכין צפקות נפש אחר הרוב משום דכתיב וחי צהם ולא שימות צהם שלא יוכל לצא צשום ענין לירי מיתת ישראל: מפקחין. עיין משנה ו' פ"ח דפסחים: ז ואשם ודאי. דאילו אשם חלוי אע"ג דכתיב ביה כפרה (שם ה') וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג. לא מכפר כפרה גמורה אלא תולה להגין עליו מן היסורין עד שידע לו שודאי חטא ויציא חטאת. אי נמי הן אין אחר מכפר כפרתו. אשם חלוי אחר מכפר כפרתו דתן [נמשנה ד' פ"ו דכריתות] חייבי חטאות ואשמות ודאין שעבר עליהן יום הכפורים חייבין. אשמות חלויין פטורין. גמרא: מבפרין. פירש הר"ב עם התשובה ולא חש למינהו וכו' שאם לא היה

אַתְּ הַשֶּׁבֶת יוֹ: ז מִי שֶׁנִּפְלְהָ
עָלָיו מִפְלֵת, סָפֵק הוּא שֵׁם
סָפֵק אֵינוֹ שֵׁם יוֹ, סָפֵק חַי סָפֵק
מֵת יוֹ, סָפֵק נִכְרִי סָפֵק יִשְׂרָאֵל,
מִפְקָחִין עָלָיו יוֹ אֶת הַגֵּל.
מִצְאוֹהוּ חַי יוֹ, מִפְקָחִין עָלָיו.
יְאִם מֵת, יִנְיַחוּהוּ יוֹ: ז חַטָּאת
יְאִשָּׁם וְדָאֵי מִכְּפָרִין יוֹ. מִיתָה

פירוש המשניות להרמב"ם

עד לשבת האחרת וצטרך להלל עליו השבת על כן נניחהו היום עד למחר כדי שלא נחלל עליו שני שבתות. ז מי שנפלה עליו מפורת ספק הוא שם ספק בו. מפקחין. פירוש שחופרין ומחפשין אותו וכשמגיע לחוטמו ולא נמצא בו נשמה או אסור לו לחפור יותר לפי שבוראי הוא מת ואם מצאו חי

כן נקד הר"מ המכר ו"ל וטעמו ידוע מפני שהוא סמוך. ז מי שנפלה עליו. ניד פי' שני דהלכות שבת פי' י"ח ובטור א"ח פי'

מלאכת שלמה

שכ"ט ובגמ' ספ"ק דערין. ז מיתה ויום הכפורים מכפרין עם התשובה. ניד פי' ראשון להלכות תשובה פי' ג'

תפארת ישראל

וכתב הרופא הגדול הנ"ל שירפא במים הללו נשוכים רבים, ואפי' לא התחילו להשתמש בהן עד אחר עבור ימים רבים מעת שנישך והרפואה בחונה ונדוקה. אבל צריך להשתקק ברפואה האחת ימים ושתים חכופים. אבל זה צריך שיעשה הכל על פי רופא מומחה, כדי לשער כמות צורך דקדוק במים את מים השורפים כאש הנ"ל. (ג) אמוזה ג"ל הימר לנשות אינאקולאטיאון של פאקקטן, אף שאי מאלץ מה ע"י האינאקולאטיאון עכ"פ שאם יתהוו בו הפאקקטן הטבעיים הסכנה קרובה יותר, ולכן רשאי להכניס א"ע בסכנה רחוקה כדי להציל א"ע מסכנה קרובה. ודאי צדורה לדברי מומש"ר רבי צטור ח"מ סוף סי' תכ"ו בשם הירושלמי חייב אדם להכניס א"ע בספק סכנה כדי להציל חבירו מודאי סכנה, והרי ברוחה חבירו טובע צנוהר אינו מוחלט ודאי שיטבע אם לא יציל הוא, וכי לא אפשר שינצל ממקום אחר. ואם להציל חבירו יש חיוב להכניס א"ע בספק סכנה, מכ"ש שיהיה רשות צידו להציל את גוף עצמו ע"י הכנסו א"ע לספק סכנה. ואף לרי"ף ורמב"ם וטור שלא הביאו הך ירושלמי י"ל היינו מדס"ל כ"י ויסי דברים ד"פ ע"ב, דחיך קודם לחיי חבירו. אבל להציל

גוף עצמו, אע"ג שאינו חיוב רשאי. דהרי גם לרי"ף ורמב"ם י"ל דאע"ג דאינו חיוב למסור א"ע עבור חבירו עכ"פ רשאי הוא. ועי' עוד (הלכות ספ"ו) דכא"פ שינצל הולד ע"י מיתת אמו, מותר להמית הולד כדי להציל האם, ולא חיישין לחיי שעה של ולד. אמנם ק"ל א"כ האין התפילה אמתא דבי רבי על רבי בחלוי שימות כדי שלא ינטער ציבוריו [כחטאות ק"ד], והכי קיי"ל בכל חולה דמותר להתפלל שימות היכא דמנטער טובא [כר"ן נדרים ד"מ ע"א] ואמאי לא חיישי' לחיי שעה. ואי"ל דהתם צמנטער טובא, צער גדול חמור

צינונים

ז מי שנפלה. פ"ג ע"ב
 ערפין ו' ע"ב מ"י פ"ב
 מה' שבת הי"ח טו"ש
 א"ח סי' ש"ט פ"ג
 ח חטאת ואשם. פ"ה
 ע"ב. מיתה ויורה.
 ירושלמי יומא פ"ח ה"ז
 שנועות פ"א ה"ו מ"י
 פ"א מה' תשובה ה"ג.

שינויי נוסחאות

ז ספק עבורים ספק
 ישראל בכ"י מ' ובכ"י
 א' ספק ישראל ספק
 עבורים וסגנון הדקדוקים.
 (את הגל) ד"ג ונבל
 הכ"י ובמסג"ר יתא.
 חי מפקחין (עליו)
 נמשכ"ב יתא, בכ"מ א'
 ..עליו את הגל. (ואם)
 מת בכ"א ב' יתא,
 בכ"מ א' מצאוהו מת.

ליקוטים

דשמיטה מן הצואה נמרה
 ותנא מייתי לה מקרא
 וכתבו בעלי הכללים דבהאי
 גיזא שפיר מצי אמורא
 לתקו דלא תקרי הא
 מחלוקת דליכא צניייהו
 אלא משמעות דורשים
 כלנר וה"ל דמילא ממש
 דהך דהכא א"י כמגינה גבי
 הימר נדרים פורחים בלוד
 ע"ש (ש"ל): ז במשנה

ספק נכרי

ספק נכרי ספק
 ישראל. יתננו חיי
 אחריו נקט ג' היתיר
 כרשא ספק הוא שם וכן
 ספק חי והכל אמאי נכרי
 כרשא שהוא ג' האיקור
 וכבר הרגיש הרב ה"ע ע"ו
 וכבר רמו דחוק ולע"ד
 דריק לומר הכי לרמו
 דאע"ג דאינו ספק שקול
 אלא דיש לתלות בנכרי טפי
 מישראל כגון שהיו שם רוב
 נכרים אפילו הכי שרי דאין
 הולכים צפקות נפש אחר
 הרוב וכמ"ס החי"ע ומש
 המו' והכ"ז לא הרגיש צה
 ולכן כתב על דברי החי"ע
 ממהיני דרוב מאן דכר
 שמה וכו' וגם לא עיין
 יפה בדברי החי"ע ע"ש
 (שם):

תפארת יעקב

פ"ח ביוני אורחאמאי א'
 חיישינן. אלא לא. כיון
 דמנטער טובא ואין סכדי
 דמיא ליה דלימות ובס
 שהוא עצמו מותר לו
 להפלה ליקח את נפשו
 מנתו דמלתינו גבי אלוהו
 וינה א"כ גם לחבירו
 מותר לנקט עליו. ועי'
 ג"מ פ"ד ע"ב בקיפ.

ש"ת אחיעזר חלק א - אבן העזר סימן כג

מ"ח תרנ"ג. לרב אחד.

(א) ע"ד שאלת מעכ"ר באשה אשר לדברי הרופאים תסתכן בעיבור ולידה אי מותרת לשמש במוך לפני תשמיש והנה בתשו' רעק"א סי' ע"א וע"ב ובחת"ס סי' קע"ב ובבינת אדם החמירו בזה ובתשו' חמדת שלמה סי' מ"ו הקיל בזה הובא כל זה בפ"ת סי' כ"ג ובצ"צ החודש הקיל ג"כ בזה והגרעק"א הסכים להתיר רק לעשות במוך אחר תשמיש כסדר בדיקות בחורין וסדקין וע"י בדיקת מוך הרבה להפליט הזרע י"ל דאסור יע"ש, והנה מה שהביא הגרעק"א ראי' בסי' ע"א לאסור מסוגיא דנדה מ"ב ור"ב אקרא קאי וה"ק כי כתיב ורחצו במים בשאינה מתהפכת ולכאורה דחיק קרא בגונא דחיקא כזה ולא בפשוטו דהפליטה זרע במוך או שכיבדה בחמין כדמשמע כן ודאי לאיסורא לא כתב קרא זהו תוכן דאיתו ותמיהני על הגאון הנ"ל שנעלם מעינו הבודלח לפי שעה ד' רבותינו בעהת"ס בנדה שם בד"ה פולטת שכתבו וא"ת בלאו הכי מצי לאקשו מר"ב אקרא ות' דקרא איכא לאוקמי דאזלא אייה בכרעא א"נ כשקנחה יפה דאפשר לכבד הבית שלא ישתתיר כלום דתנן במקואות פ"ח האשה ששימשה כו' אבל השתא דמשיני כאן בפולטת פריך שפיר דאם איתא דכבדה הבית א"כ תיפ"ל דהרי פלטה עכ"ל וכן מבואר בחי' הריטב"א ובדברי תוס' הרא"ש ועי' בס' התרומה הל' נדה סי' צ"ה ובתוה"ב, הרי מבואר מדבריהם דבאמת הוה מוקים לי' לקרא בכה"ג אלא משום דא"כ הוה פולטת וטמאה מצד נגיעה והכתוב גלי בזה לר"ש דטמאה מצד משמשת כמבואר שם וע"כ ד' הגרעק"א מתמיהים בזה.

וביסוד ד' הגרעק"א להחמיר לתת מוך אחר תשמיש ע"פ שי' רש"י ואף ד"ל בשי' רש"י דמשמשות דמותרות היינו לפני תשמיש ולאחר תשמיש י"ל דרש"י מודה הכריח מד' הנמוק"י שהקשה לפרש"י דא"כ קודם הזמן דמשמשת כדרכה ואסורה במוך ואמאי כיון דאינה מתעברת כל עיקר אין כאן השחתת זרע וע"כ דמפרש הנמוק"י בשי' רש"י דהאיסור משום דידה דאי ס"ל דהאיסור הוא משום דמשמש על עצים ואבנים מה בכך שאינה מתעברת הא מ"מ לאו דרך תשמיש הוא זאי לשי' רש"י האיסור כיון דאינה יכולה להתעבר אסור א"כ בפשיטות הר"ל להקשות דתתסר תשמיש בקטנה ובאילונית ועכצ"ל דכוונת הנמוק"י דהאיסור משום ליתא דידה דהיא מצוה על השחתת זרע כמש"כ הר"י או דהיא מצוה שלא להשחית זרע דיד' ולפ"י הא גם במוך אחר תשמיש אסורה עכ"ד, אבל סברת הגרעק"א תמוה דאיך אפשר דהאיסור יהי' עלי' יותר מעליו דאסור האיסור הוא שימת המוך הא האיסור הוא בשעת תשמיש ואם עליו אין איסור הנ"ל עלי' אין איסור, ובאמת אין הכרח מד' הנמוק"י דאפ"ל דס"ל בפרש"י דהאיסור משום ליתא דיד' אבל לא משום דהוי כמשמש על עצים ואבנים ממש והוי כמעשה ער ואונן ממש דנראה דבכה"ג לא התיר גם ר"מ ורק לשמש במוך התיר ולא מעשה ער ואונן וע"כ דהאיסור הוא רק משום דזהו שלא כדרך כל הארץ דהא לא תתעבר עי"ז ויושחת זרעו והאיסור משום השחתת זרעו ובקטנה ואילונית זהו דרך תשמיש שלהם וע"כ התיר ר"מ לשמש במוך בג' נשים דאפשר לבוא לידי סכנה וממילא זהו דרך כל הארץ למנוע הסכנה וס"ל להנמוק"י דבכה"ג כל זרע שא"י = שאינה ראויה = להתעבר ממנו כמו בקטנה פחות מזה הזמן שוב אין איסור גם בשימוש במוך דבזה שאינו חושש דבלי"ז לא תתעבר הוי כדרך כל הארץ ושפיר הקשה דלפרש"י פחות מכאן תשמש במוך כיון דהאיסור הוא משום השחתת זרע שהוא שלא כדרך כל הארץ וזהו דוקא בזרעו הראוי שתתעבר אבל באופן שא"י להתעבר אין כאן השחתת זרע והאיסור לפ"ז רק משום לתא דיד' אבל לאחר תשמיש עליה ליכא איסור להשחתת זרעו כפי' ר"ת אולם בד' הרמב"ן והרא"ה כתבו מפורש בשי' רש"י דהאיסור משום לתא דידה דאסורה להשחית זרעו ובד' הר"י בכתובות מבואר דאפילו אחר תשמיש אסורה משום השחתת זרעו.

(ב) ובאמת תמיהני ביסוד האיסור דהשח"ז = דהשחתת זרע = לאחר תשמיש היכא דאיכא חשש סכנה דהא מבואר במשנה דאהלות דהאשה שהיא מקשה לילד מחתכין את העובר במעיה מפני שחיה קודמים לחייו ומכש"כ בהשח"ז אשר תוכל לבוא עי"ז לידי סכנה ואף לשי' התוס' דלהרוג עובר אסור מן התורה גם בישראל כמש"כ בחולין ל"ג וגם לשי' הבה"ג דמחללין את השבת להצלת העובר מ"מ הא מוכרח ממשנה דאהלות דלהצלת האם מותר, וגם למש"כ הרמב"ם בפ"א מהל' רוצח הל' ט' דלהכי מותר לחתוך העובר במעיה מפני שהוא כרוף אחריה להורגה [עי' בתשו' חות יאיר סי' ל"א ובנוב"ת חחר"מ סי' נ"ט מה שתמהו בזה] הרי גם הזרע דהוי גרמא זסבה ליצירת הולד כרוף והא ברודף אזלינן בתר אומדנא כמו במחתרת כמבואר ביומא פ"ה דספק על ממון בא או על עסקי נפשות וכיון דלפי האומדנא של הרופאים תסתכן עי"ז למה תאסר ואין לומר דכיון דתצטרך למוך אחר תשמיש אסורה לכתחילה דהא לר"מ דס"ל דמשמשת במוך משום סכנה ולא אסרינן בתשמיש כל עיקר, וכן מבואר ביבמות מ"ב גבי מעוברת חבירו דלא ישא משום גזירה שמא תעשה עוברת סנדל ומקשה שם הש"ס דלמ"ד דג' נשים משמשות במוך מאי איכ"ל ומאי מקשה לפירש"י דאיכא איסור דהשח"ז למה נתיר הנשואין לכתחילה, הרי נראה דאין אנו אוסרים גם הנשואין אע"פ שנצטרך להתיר אח"כ משום אונס, (והאחרונים האריכו בזה אם מתירים לכתחילה במה שיהי' מותר אח"כ משום אונס והביאו ראי' מכתובות ג' ולידדש להו דאונס שרי ואכמ"ל) וכן מבואר בד' הרא"ה הובא באס"ז בכתובות דמשום מצות עונה התירו [עי' כת"ס אה"ע] וכיון דלא אסרו לכתחילה למה תיאסר אח"כ בשימת מוך כיון דלדברי הרופאים איכא סכנה ועכצ"ל הא דס"ל לרבנן דמשמשות כדרךן וסמכינן על שומר פתאים ד' משום דזהו חשש רחוק ומיעוטא דמיעוטא שאינו מצוי שתתעבר, ובאמת נתקשו בזה הראשונים עי' בריטב"א שהקשה לפירש"י דלרבנן אפילו הני ג' אסורות במוך ואמאי כיון דאיכא סכנה האיך מכניסות עצמן משום שומר פתאים ד', ועי' באס"ז כתובות שהביא כן בשם הרא"ה לפום האי טעמא רבנן אסרי ואמאי כיון דמסתכנא אלא דמה שהוכיחו מזה הראשונים ותירצו דלרבנן מותרות לשמש במוך ג"כ אלא שאינן מחויבות צ"ע דכיון דאיכא חשש סכנה מהכ"ת יהי' הרשות בידין לשמש בלא מוך כיון דאיכא חשש סכנה, והא אסור להחמיר במקום סכנה ועכצ"ל דזהו באמת חשש רחוק ומיעוט שאינו מצוי דלא חיישי רבנן להאי ועל זה יש לסמוך משום שומר פתאים, [ועי' מש"כ בזה בתשו' בנין ציון סי' קל"ז בפלוגתא דרבנן ור"מ אי חיישינן במיעוטא כהאי כיון דהסכנה לא הגיע עודנה כמו שמותר לירד בים, ובאמת קשה לשקול במשקל סברות מחודשות במקום סכנה] עכ"פ גם לד' הראשונים בשי' רש"י דלרבנן אסורה במוך היינו דוקא בחשש רחוק שלא חששו ובודאי לא תתעבר אבל היכא שתתעבר ולדברי הרופאים איכא סכנה מהכ"ת נחוש וא"כ לפירש"י גם במוך

מצות עשה להסיר כל מכשול שישי בו סכנת נפשות ועשיית מעקה לנו ס' תכו רכט

נשמת אברהם

מהגרש"ז אויערבאך זצ"ל וכן ממור"ר הגרי"י גויבירט שליט"א שאין כל חיוב שאדם יציית להמלצות האלה וודאי אם הוא מפחד מהבדיקות. ומה שמובא בשו"ע לעיל מדובר שיש מכשול ממשי בפניו שאז חייב הוא להסירו כדי למנוע נזק או סכנה לעצמו או לאחרים. ואעפ"י כן ודאי שכדאי לשמוע לרופאים לגבי הפסקת עישון, למנוע כעיות של השמנת יתר, יתר לחץ דם ורמות גבוהות של כולסטרול בדם. וכן כל דבר שאינו כרוך בסיכון.

וז"ל המשנה ברורה³³: ומצוה להנהיג עצמו במדה טובה והנהגה טובה לשמור בריאותו כדי שיהיה בריא וחזק לעבודת הבורא יתעלה.

5. תאונות דרכים וציות לתקנות התחבורה. הקטל בדרכים שהוא לחם חוקנו יום אחרי יום ושבוע אחרי שבוע וגורם לכך שיותר אנשים נהרגו בתאונות דרכים מאז קום המדינה מאשר בכל מלחמות ישראל, כולל האינתיפדה, הפך לדבר שבשיגרה.

כבר שאלו את הרא"ש³⁴: חתן שיוצא מחופתו, ודרך הוא שיוצאין עמו רעיו וקרוביו חוץ לעיר, וכך עשו, שיצאו עמו, ומהם רוכבין בסוסים ומהם בפרדים, והקדים החתן לפניהם והיו באין אחריו, ורץ אחד בסוסו ופגע בפרד שהחתן רוכב עליה הכאה גדולה, ובא לו הפסד לחתן

בקבלה זריתי פרש על פניכם, וכו', אבל החכם אינו אוכל אלא תבשיל אחד או שנים ואוכל ממנו כדי חייו ודיו, הוא שאמר שלמה צדיק אוכל לשובע נפשו, עכ"ל של הרמב"ם.

ג. חוסר התעמלות. כבר הזהיר הרמב"ם³¹: ועוד כלל אחר אמרו בכריאות הגוף, כל זמן שאדם מתעמל ויגע הרבה ואינו שבע ומעיו רפין אין חולי בא עליו וכחו מתחזק וכו'. וגם זה ברור לנו היום שהתעמלות באופן קבוע גם מגן ממחלת לב ועוד. וראה לעיל ס"ק א.

ג. עישון. ראה מה שכתבתי לעיל סי' קנה ס"ק ב (עמ' מד-ג).

(5) חיסונים למיניהם. אמנם אין כל ספק שסידרת החיסונים שהילד מקבל באופן שגרתי מונעת מחלות ממנו ומהאוכלוסיה, אך יש הורים שמפחדים מאיזשהו סיכון שיש בדבר. אמר לי מור"ר הגרי"י גויבירט שליט"א שעקב הפחד הזה לא ניתן בהלכה להכריח הורים שילדיהם יקבלו החיסונים אעפ"י שחייבים להמליץ עליהם מאד כדי לשכנעם. וה"ה לגבי חיסונים נגד מחלה נגיפית של הכבד או אבעבועות שחורות במקרה הצורך³².

4. ההלכה. ונשוב לשאלה ששאלתי בהתחלת ס"ק ב. האם יש חיוב לאדם בריא לשמוע להמלצות האלה או האם הם בגדר המלצות בלבד וההלכה סומכת על הדעה המקובלת ברפואה. שמעתי

ציונים והערות

(31) שם פ"ד הי"ד. (32) ראה תפארת ישראל יומא פ"ח מ"ז כבועז ס"ק ג. (33) אור"ח סי' קנה ס"ק יא. (34) כלל קא סימן ה.

רמת
עולם
50 ל
גם
הגס
מצב
וגינו
יהם
יתיו
נוד,
כבר
רים
וכל
מו:
ים
פני
זנו
ים
תו
זו,
או
זו.
יא
א
ף
ל
ש

מנחת

סימן כט

שלמה

קטז

סכנה וכע"ז ברש"י (שבת מ"ה ע"א) שפירש דשעת הדחק היינו שעת סכנה, ע"כ. גם החוסי פירשו כן עיי"ש ובדף כ"א ע"ב. ומה שהעיר דמ"ט קורא לסכנה שעת הדחק עיין במג"א סי' רע"ט סק"א ובמחנה"ש שיש בזה נ"מ לדינא עיי"ש, עכ"פ חזינן שם דאם אין רגילים "כל כך" לחפש בכתיים אין זה חשיב ממש כסכנה.

ולענין עיקר הדבר מה נקרא ספק פקו"נ ומה לא ועד איפה הוא הגבול, גם אנכי בעניי הסתפקתי טובא בזה, אלא שמצד הסכרא נלעני"ד דכל שדרך רוב בני אדם לברוח מזה כבורח מפני הסכנה ה"ז חשיב כספק פקוח נפש וקרינן ביה בכה"ג וחי בהם ולא שימות בהם, אבל אם אין רוב בני אדם נבהלים ומפחדים מזה אין זה חשיב סכנה. קצת דוגמא לכך הרכבת [זריקת] אבבעבועות לילדים אע"ג דמצד הדין אפשר שצריכים באמת להודרו ולעשותו בהקדם האפשרי אם הרופא אומר שכבר הגיע הזמן לעשותו, אך אעפ"כ אין רגילין כלל לעשותן בבהילות ובזריזות, ולפיכך אף אם באמת יש בזה קצת סכנה הו"ל כמ"ש חז"ל והאידינא שומר פתאים ד' וחלילה לחלל שבת עבור כך, משא"כ אם אחד נמצא במקום כזה שיודע ברור שאם לא ירכיב עכשיו את האבבעבועות בשבת יצטרך לחכות ד' או ה' שנים, כיון דבזמן מרובה כזה ודאי נבהלים ומפחדים לשהות אפשר דשפיר חשיב כפקוח נפש ודוחה שבת.

ה.

כתב הרמב"ם פ"כ ה"כ "פירש אחד לחצר אחת ונפל עליו מפקחין עליו שמא זה שפירש ישראל", וביאר המ"מ כיון שלא אירע הספק עד שנפלה עליו מפולח בחצר אחרת ה"ז דומה למה שאמרו ובנמצא הלך אחר הרוב, ומן הדין היה שלא לפקח, וקמ"ל שמואל דמפקחין ואין הולכין בנפשות אחר הרוב. והקשה כ"ת כיון שהמציאות של מפולח תמיד קיימת למה לא יהיה זה כלקח מן הקבוע ושכח מקומו ולא כנמצא, ע"כ. עיין בפרמ"ג בש"ד סי' ק"י ס"ק ל"ז שכתב בדעת הרה"מ שהוא הדין בתשעה צבורין מצה וצבור אחד חמץ ובא עכבר ושקל לפנינו קודם זמן איסורו דשפיר שרי אף לאחר זמן איסורו כיון דבשעה שלקחו ממקום הקביעות אכתי לא מטי עידן איסורא ולכן הו"ל כנמצא ועיי"ש שטובר דמלחא דמסתברא היא, וא"כ הרי ק"ו הוא ומה החם שרק מחוסר זמן וכידוע דנפישו רבוזאתי דס"ל דחמץ בשאר ימות השנה יש עליו שם איסור לענין נ"ט בר נ"ט וכדומה, ואפ"ה מסתבר להפרמ"ג דחשיב כנמצא ושרי, וכ"ש הכא דמחוסר מעשה של מפולח שאין זה כ"כ דבר הרגיל.

ד. ע' ששי"כ פליב הערה ב.

כסכנת נפשות חשיב"ז ומותר לעשות גם מלאכות דאורייתא למנוע נזק של רבים (גם חושבני דאע"פ שיכול לעמוד כל היום ע"י הגחלת ולהזהיר את העוברים ושבים מהגחלת אפ"ה אין מטריחין אותו לעשות כן, ויתכן שאף גם זה הוא משום טעמא דא"כ אתה מכשילן לעתיד לבוא שלא ירצה לטרוח ולעמוד שם כל היום). וכ"ש הכא דאלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו, נמצא דבאותם המקומות שקרוב הדבר לחשוש לתגרות ידים וכי' מסתבר דבזמננו שלומה של מלכות היינו נמי הא שתהיה מצוידת בכל המכשירים החדשים הדרושים להצלת בני העיר מנחשים כאלה, וכמדומה לי שמותרי לחלל שבת כדי להודיע לרבים שפקו"נ דוחה שבת אם הם עמי הארץ שאינם יודעים דפקו"נ דוחה שבת והם בעיר גדולה דשכיחא בה סכנת נפשות בכל יום, אך למותר הוא להרגיש שאני כותב את זה רק להערה בעלמא ולמעשה צ"ג.

ג.

מש"כ כ"ת דחייב הצלה נלמד בסנהדרין ע"ג ע"א מדהשכותו לו לרבות אבידת גופו, אבל קיום מצוה זו אינו מוכרח להיות דוקא ע"י גופו, ואם הוא מציל ע"י עכ"רם למרות שאין שליחות לעכ"רם, ואפילו אם מציל ע"י גרמא, ג"כ זכה במצוה זו שהעיקר להציל את הנפש ע"כ. לכאורה נראה דמזה שחפשו הראשונים ליתן טעם מדוע לא יעשו את המלאכה ע"י קטן או עכ"רם מוכח דגם אם הצילוהו ע"י עכ"רם שפיר חשיב כמקיים את המצוה של השבת גופו, אך אפשר כיון דמה שפקו"נ דוחה שבת הוא לא משום דעשה דהצלת גופו דוחה לאו דשבת אלא משום טעמא דוחי בהם ולא שימות בהם, וכיון שכן לא איכפת לן כלל אם קיים בכך את המצוה דהשבת גופו או לא קיים ובלבד שישאר חי ולא ימות כיון דהדיחוי הוא לא מחמת המצוה כעין עשה דוחה ל"ת (שהרי אף אם בא לידי סכנה מחמת פשיעה ג"כ דוחה שבת ולא כהיא דעדל"ת שאם בא ע"י פשיעה אינו דוחה) כי אם מחמת חיותו, והרי נשאר חי, ולכן שפיר הוצרכו ליתן טעמים אחרים לזה שאין עושין ע"י עכ"רם וקטן, ודברי מר שרירן וקיימין.

ד.

מה שהביא דבשו"ת וע"א (סי' ס') כתב "ולא בעי סכנה ממש או ספק סכנה אלא שאיכא כאב וצער טובא ואפשר על צד הדיחוק אחת מני אלף דיצמח מזה סכנה, דאף דאין אנו זנים אותו בכלל סכנה או ספק סכנה, מ"מ כיון דאיכא צד אפשרות לבוא קורא כלשון

ג. וכ"כ במנחת שלמה ח"א סי' ד' (עמ' מ"ג), ועיי' ששי"כ פמ"א הערה ס"ה ובתפנית ומלואים.

ישר עם הוריקה למטת החולה, ובאין אומר ודברים מבצע את פעולתו וגורם לו חבלות ובאכזבים¹⁶.

ולמעשה גם אם החולה יתן הסכמתו לכך, לא יועיל, כדמצינו בשו"ת הריב"ש (סימן תפד), שמבואר דמה שדנה הגמרא במסכת בבא קמא (דף ע"ג) ב'הַפְּנֵי וּפְצַעֲנֵי עַל מַנְת לַפְטוֹר', דזה אינו אלא לענין פטור הממון, אבל לגבי כך שיוכל להכותו ולפצעו לכתחילה, ולעבור על לאו של מכה חבירו, אי אפשר, פרט למקרה שלא ברור אם אמנם יגרום המתלמד לחבלה, עכ"פ.

ולענין נראה, דאם החולה הסכים להתאשפו בבית חולים שכתוב עליו שהוא גם בית ספר לרפואה, נכללת כזה גם הסכמה מצד החולה לקבל זריקה ממתלמד, שהרי זהו תפקידו של בית ספר לרפואה, והרשות נתונה להם על כך. ואין בזה איסור חבלה, דאע"פ שאין אדם יכול להרשות לחבול בגופו, זהו רק לחבלה על חניס, שהוא זלזול בצלם אלוקים, אבל חבלה לשם התמחות של רופאים שהוא טובה לחולים, הסכמה זו מותרת, ואינה בגדר חבלה של איסור. וכן מדויק מלשון הרמב"ם (פ"ח מהלכות חובל ומוזק ה"א לגירסא ידיו) שכתב: המכה דרך נציון הרי זה עובר בלא תעשה, יעו"ש. משמע דאם אינו דרך נציון לא הוי בכלל האין.

כל זה כאשר אדם מתאשפו בבית חולים מרצונו הטוב. משא"כ כבנים המאשפזים את הוריהם, או בכל אשפוז שהוא בלי הסכמת החולה, קיימת בעיה על הטיפולים המכאיבים של מתלמדים.

ויעוין עוד בציון אליעזר (שם סימן פ"א אות ה) שדן אם מותר למתלמד לבצע גיתות, תחת הרדמה כללית, כשברור שהניתוח אצל המתלמד יקח יותר זמן ויהיה יותר ממושך. והשיב הציון אליעזר שללא כל ספק הדבר אסור, עיי"ש. ועכ"פ כאשר האשפוז כפוי ודאי שבעיה זו חמורה היא.

כפיה על חיפון שישי בו חשש נזק מוצט

שאלה: א. האם מותר לרופאים לכפות על הציבור, לקחת תרופות מנע או זריקות הנקראות זריקות חיסון, [כגון על ידי שלא יסכימו לטפל בחולה, אלא אם כן יקבל את החיסון]. שהרי אע"פ שזריקות אלו מחסנות, מכל מקום הרי לפי ספרי הרפואה, הן גורמות נזק גופני בערך ל-3% מהמקבלים?

16. עוד בענין טיפול רפואי ע"י מתמחה יעוין בסימן לו בהערה מס' 2.

ב. האם מותר לגרום נזק ודאי, ל-3% מהציבור, כדי לנסות ולמנוע מחלה אפשרית, שאינה פיקוח נפש ל-97%?

תשובה: יש להניח שכל אדם יסכים לקבל תועלת ב-97%, למרות החשש הקטן של 3%, וכמו שידוע הכלל "למעטא לא חיישינן", וגם התורה נתנה רשות לרופא לרפא למרות שקיים חשש שמא יזיק, כמבואר בש"ך (יור"ד סימן ש"א): "שלא יאמר הרופא מה לי לצער הזה, שמא אטעה ונמצאתי הורג בשגגה". עכ"ל. ולכן לפי שיקול הדעת, התרופות הנ"ל מותרות, ואין חיוב לרופא לפרסם על הסכנה המועטת.

אולם כאשר חשש הסכנה שבתרופה גדול, ודאי שאסור להשתמש בה, או לנסות אותה. וכבר פירש ה"קול סופר" על המשניות, בקידושין (דף פ"ב ע"א) את המאמר "טוב שברופאים לגינתים", שהכוונה לרופא שרכש את בקיאותו ומומחיותו, על ידי כך שניסה תרופות בכמה חלאים, ומתו רבים תחת ידו, עד שנעשה טוב שברופאים. אבל אין הכוונה לרופאים ידאי ה' העושים מלאכתם באמונה, שתשרה שכניה במעשה ידיהם ויתברכו ככל טוב¹⁷.

סיכום

א. בכל מקרה של מחלת נפש, אם קבעו הרופאים שאין דרך אחרת לרפואת את החולה, אלא באמצעות אשפוז, ובלעדי עוללה המחלה להתדרדר ולהגיע לידי סכנה, מותר לאשפוז גם בעל כרחו, ואע"פ שעדיין אינו בכלל "שוטה" וחייב במצוות, [וככל אותם מקרים שמנינו לעיל], בכל זאת יש לאשפוז.

ב. כמו כן, שוטף הפטור מצוות בגלל שטותו, ואשפוזו יביאהו לידי קיום מצות, יש למנות לו אפטרופוס שידאג למצוא עבורו את המקום המתאים.

ג. אם האשפוז לתועלת המשפחה בלבד, או כדי להסיר מטור מהציבור, אין לאשפוז בעל כרחו מבלי לקבל רשות בית דין.

ד. אשפוז החולה בעל כרחו, מן הראוי שיפורשו ממנו המתלמדים העלולים להכאיבו בעת הטיפול.

17. עוד בנושא זה - האם יש ליידיע את החולה על אחוזי הסכנה טיפול רפואי שמקבל, יעוין לעיל סימן לו.